

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ
УЧРЕЖДЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ
«ПОЛОЦКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»**

**РОМАНО-ГЕРМАНСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ
В КОНТЕКСТЕ НАУКИ И КУЛЬТУРЫ**

Международный сборник научных статей

**Новополоцк
ПГУ
2013**

МЕТОДОЛОГИЯ И МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ

Н.Г. Апанасовіч (Полацк, ПДУ)

АРГАНІЗАЦЫЙНЫЯ ЎМОВЫ І МЕТАДАЛАГІЧНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ВЫКЛАДАННЯ СТАРАБЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ ДЛЯ СТУДЭНТАЎ-ГІСТОРЫКАЎ

Праблемнае поле вывучэння літаратуры ў складніяеца сучасным крызісам духоўна-культурнай сферы чалавечай дзейнасці. Пост-культурная эпоха абвастрыла якасныя цывілізацыйныя пераўтварэнні, якія сталі вынікам непрадказальнага развіцця тэхнагенной цывілізацыі і могуць прывезці да сутнасных псіхаменタルных зменаў у самім чалавеку [1, с. 323]. Змены светапоглядна-культурнай базы існавання чалавека выразна выявіліся і ў сферы эстэтычнага. Разам з культурай у мінулае сыходзіць і книга, увогуле парушаеца само ўспрыніцце друкаванага слова: якое «з галоўнага носьбіта інфармацыі, у тым ліку і духоўнай, пераўтвараеца паступова ў нейкі дапаможны сродак для больш ёмістых і канкруэнтных сучаснаму чалавеку інфармацыйных структур – перш за ёсё электронных аўдыявізуальных» [1, с. 324].

Прыватным выпадкам перабудовы псіхофізілагічнай сістэмы чалавека можна лічыць з'яўленне пакалення, якое не чытае ўвогуле, тым больш мастацкую літаратуру. Утылітарна-спажывальная матывацыя, у тым ліку і ў сферы пазнання, у лепшым выпадку скіруе «чытача» праслушаць мастацкі твор на тэхнічных аўдыясродках або, што значна горш, зарыентуе на знаёмства з творам у скарочаным выглядзе, праз кароткі пераказ зместу або з-за адсутнасцю канкрэтна карысна-матэрыяльнай матываціі ўвогуле не прачытае яго.

Не падлягае сумненню, што для паспяховага разумення мастацкага твора важным з'яўлецца не толькі літаратуразнаўча-метадычна падрыхтоўка выкладчыка літаратуры, але і актыўнасць, зацікаўленасць самога чытача. Сумна канстатаваць, што такая відавочная і натуральная перадумова вывучэння літаратуры як чытанне мастацкіх тэкстаў, становіцца адной з перашкод, на якую нельга не звяртаць увагі. Прымусаве вырашэнне праблемы праз абавязковую праверку колькасці і зместу прачытанага, часам дасягае адваротнага эффекту – марнует і без таго недастатковы вучэбны час, ды і не абавязкова прыводзіць да жадання паглыбіцца ў змястоўна-мастацкія адметнасці твора, што павінна ператварыць пасіўнага чытача ў актыўнага.

А гэта ўжо звязана з практычным валоданнем тымі навыкамі інтэлектуальнай дзейнасці, якія дазволяюць заўважаць і адбіраць неабходныя факты, аналізаваць іх, бачыць падобнае і адрознае, узаемаўпывовас і ўзаемавыключальнае, урэшце, рабіць адпаведныя назіраннія высновы, класіфікацыя і абагульняць заўважанае. Сённяшні студэнт, які паступае на гуманітарны факультэт у выніку тэставання, з матываціяй «гэта не матэматыка, разумець тут нічога не трэба», на першым курсе, у большасці сваёй, аказваеца не здольны на аргументаваныя развагі, на актыўізацыю і выяўленне прычынна-выніковых сувязяў раней засвоенай інфармацыі і г. д. Атрымліваеца, што вывучэнне літаратуры ў ВНУ павінна быць скіравана толькі на фарміраванне прафесійна-літаратуразнаўчых кампетэнцыяў, а паралельна «латае» як бы не вельмі важныя недапрацоўкі школьнай гуманітарнай адукцыі. Аднак, такая агульная характарыстыка да ўсіх сучасных студэнтаў-гуманітарыяў зразумела з'яўлецца перабольшшаннем, праўда, з павелічэннем тэндэнцыі ў бок пагарэшэння сітуацыі.

Шматгадовае выкладанне аўтарам у ВНУ курсаў па гісторыі літаратуры для розных спецыяльнасцяў («Гісторыя беларускай літаратуры» на розных курсах і спецыяльнасцях гісторыка-філалагічнага факультэта: «Англійская мова. Беларуская мова і літаратура», «Рамана-германскай філаглогія», «Гісторыя»), дазваляе зрабіць некаторыя абагульненні па вывучэнні дадзенага курса студэнтамі-гісторыкамі.

Думаеца, што неабходнасць вывучэння студэнтамі гэтай спецыяльнасці гісторыі беларускай літаратуры не выклікае пярэчання. Літаратурная гісторыя – найлепшая ілюстрацыя духоўнай эвалюцыі народа, адлюстраванне нацыянальнага коду, своеасаблівая форма гістарычнага пазнання (нагадаем першых антычных гісторыкаў – літаратараў і філосафаў у адным уласбленні). У адрозненіі ад гістарычнай навукі праблему пазнання літаратура вырашае праз свае спецыфічныя сродкі вобразнага адлюстравання рэчаіснасці. Гістарычныя крыніцы, дакументы і артэфакты – безумоўна, з'яўляюцца фундаментальнай асновай гісторыі. Але за гэтым першасным гісторыяграфічным матэрыйалам не заўсёды бачна і выразна выступае сама рэчаіснасць ва ўсёй сваёй дыялектычнай складанасці; за лічбамі, інфарматыўнасцю часам губляеца сам стваральнік гісторыі – чалавек, з яго індывідуальным лёсам, спраўджанымі і нязбытнымі надзеямі, пераадоленем і пакутамі. Літаратар, апелюючы вобразамі і сімваламі, ажыўляе і напаўняе гістарычную прастору «духоўнай плоццю», дазваляе засяродзіць увагу на прыватным, будзённым, суб'ектыўным, а гэта значыць, на чалавеку. Мастацкая літаратура ілюструе навуковы гістарычны матэрыйал, каментуе яго праз мастацкія сюжэты, выклікаючы перажыванні, паглыбляе разуменне і абуджае жывую цікавасць да жыццёвых рэалій. Вывучэнне студэнтамі-гісторыкамі курса «Гісторыі беларускай літара-

туры» дазваляе пашырыць прафесійны кругагляд, панарамна і аб'ёмна ўбачыць гістарычны працэс, адчуць складанасці і супярэчанасці многіх падзеяў мінулага.

Неабходна канстатаваць, што прафесійная зацікаўленасць, на якую неаднаразова прыходзіцца звяртаць увагу падчас выкладання, не з'яўляецца для многіх студэнтаў пераканальнай. Можа быць не столькі асэнсаваная, колькі натуральная цікаўнасць спрыяе больш адказным і мэтанакіраваным адносінам да вывучэння дадзенай дысцыпліны. Нельга не падкрэсліць узровень студэнтаў-гісторыкаў як чытачоў, якія, у параўнанні са студэнтамі-лінгвістамі, філолагамі, выглядаюць амаль прафесіяналамі ў разуменні змястоўна-культурнай спецыфікі твора, дзякуючы добрай арыентацыі ў гістарычным кантэксьце. Спрыяе гэтаму і сама спецыфіка гістарычнай адукацыі, якая паглыбляе і развівае інтэлектуальныя ўмёны, пераўтвараючы іх у прафесійныя кампетэнцыі.

Аднак нацыянальная літаратура, як арганічная частка нацыянальнай культуры і гісторыі, здаецца, відавочна неабходная гісторыку, аказалася па-за межамі новага адукацыйнага стандарта па спецыяльнасці «Гісторыя» [3, с. 1] як самастойная дысцыпліна. Не прадугледжаны разгляд гісторыі літаратуры і ў іншых курсах эстэтычны скіраванасці: «Усеагульная гісторыя мастацтва», у якіх, адпаведна сучаснаму нарматыўнаму дакументу, павінны разглядацца віды выяўленчага мастацтва (жывапіс, скульптура, графіка, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва), асаблівасці розных стыляў архітэктуры, дающыя паняцці аб стылістыцы мастацтва [3, с. 33]; паглыбленне гэтага курса працягваецца для спецыялізацыі «Мастацтвазнаўства» праз вывучэнне «Тэорыі выяўленчых мастацтваў і архітэктуры» [3, с. 33]. Можна гіпатэтычна дапусciць, што змест і патрабаванні да дысцыпліны «Гісторыя Беларусі», у тых момантах, дзе прадугледжваецца вывучэнне і культурнага развіцця беларускага грамадства, дазволіць выкладчыкам гісторыі Беларусі закрануць і пытанні літаратурнага развіцця, хаця практычна гэта будзе залежыць непасрэдна ад матываціі выкладчыка, яго уласнай літаратурнай эрудыцы, бо палажэнні, у якіх закранаюцца пытанні культурнага развіцця не маюць канкрэтных адсылак да вывучэння літаратурнай спадчыны, напрыклад: «Сацыяльна-эканамічнае і грамадска-культурнае развіццё і дасягненні Савецкай Беларусі», «Беларуская мадэль сацыяльна-эканамічнага і этна-культурнага развіцця: перадумовы і этапы становлення» [3, с. 16]. Што тычыцца агульных вынікаў навучання, то тут студэнт павінен ведаць: сутнасць харектарыстыкі еўрапейскага, расійскага, савецкага і сучаснага шляхоў мадэрнізацыі ў сацыяльна-эканамічнай, ідэйна-палітычнай, культурна-духоўнай галінах; асноўныя дасягненні ў развіцці матэрыяльнай і духоўнай культуры, культурна-гістарычную спадчыну беларускага грамадства. Умець тлумачыць уплыў розных культурна-цывілізацыйных фактараў на сацыяльна-эканамічнае, дзяржаўна-палітычнае, этнаканфесійнае і культурнае развіццё Беларусі ў розныя гістарычныя перыяды [3, с. 16].

Думаецца, што вывучэнне духоўна-культурнай спадчыны народа, заснаванае толькі на творах выяўленчага мастацтва не дазволіць атрымаць належны ўзровень прафесійнага кругагляду, не толькі ў сферы культурнага развіцця, але і значна звузіць аб'ёмную панараму працэсу гістарычнага развіцця. Аднак кожная ВНУ мае магчымасць разобрацца з гэтай навукова-метадычнай калізіяй па-свойму, у прыватнасці, за кошт гадзін «вузайскага кампанента», што і зроблена ў Полацкім дзяржаўным універсітэце.

Наяўнасць асобнага курса па «Гісторыі беларускай літаратуры» дае магчымасць часткова вырашыць некаторыя пазначаныя праблемы, але не ў поўнай меры. Амаль дзесяццагоддзевую гісторыю беларускай літаратуры неабходна выкладаці за 26 аўдыторных гадзінах, якія па 14 і 12 гадзін падзяляюцца на лекцыйныя і семінарскія заняткі. Арыентацыя на тыповую праграму філалагічнага профілю ў межах дадзенага аб'ёму гадзін выяўляе марную спробу «объять необъятное» і рызыкую пераўтварыць дысцыпліну ў інфарматыўны курс з бясконцым пералікам прозвішчаў і назваў.

З другога боку, адсутнасць дакладных і выразных патрабаванняў да курса, дазваляе выкладчыку праявіць пэўную свабоду як у выбары матэрыялу, так і ў метадалагічных падыходах да вывучэння літаратурнага працэсу. Выніковая форма накапляльнага заліку накіроўвае студэнтаў на актыўны ўдзел у вучэбным працэсе, пры гэтым вызывае іх ад скіраванасці толькі на выніковую адзінку. Што, у сваю чаргу, дазваляе настроіць навучальную атмасферу на давяральны лад, адкрыты да самастойных разваг, суб'ектыўных выказванняў розных меркаванняў, засяродзіць увагу на ўласнай рэцэпцыі мастацкага твора.

Найбольш складанай для засвяення, асэнсавання і ўспрымання студэнтамі з'яўляецца літаратура старажытнага перыяду. Без ведання спецыфікі мастацкай дзейнасці, разумення агульных працэсаў развіцця старажытнай кнігі, нельга ўяўіць сабе цэласную гісторыка-культурную карціну беларускай мінуўшчыны. З другога боку, спецыфічныя асаблівасці самой прыроды мастацкага слова эпохі старажытнасці, прадстаўляюць найбольш істотную перашкоду ў разуменні мастацкіх вартасцей твора. З пункту погляду сучаснай медыяўствы праблем у гэтай, здавалася б, добра распрацаванай сферы, не менш, чым у сучаснай літаратуры. Складанасць вывучэння гэтага літаратурнага перыяду палягае непасрэдна ў самім аб'екце вывучэння – мастацкім тэксце старажытнага часу, на які нанізываюцца агульныя гісторыка-культурныя

асаблівасці, перыпетыі статусна-палітычнага развіцця, шматтайныя ўзаемадзеянні з усходне- і заходне-еўрапейскімі ўплывамі і трансплантацыямі. Спынімся толькі на самых агульных і відavoчных.

Адна з найбольш значных праблем звязана з немагчымасцю канчатковага і адназначнага высвяління аб'ёму і прадмета даследавання:

1) не ўся колькасць тэкстаў дайшла да нашага часу, складана вызначыць, што і ў якім аб'ёме згубілася ўвогуле;

2) тое, што захавалася, асабліва з пачатковага перыяду, прадстаўляе сабой у многім, разнастайныя рэдакцыі шматлікіх спісаў твораў, зробленыя значна пазней за першапачатковы варыянт з'яўлення твора;

3) якія старажытныя тэксты можна адносіць да *мастакай літаратуры* з улікам спалучэння традыцый царкоўнага «художства» і традыцый секулярнага мастацтва, з канцептуальным падзелам на літаратуру свецкую і рэлігійную?

4) з якіх пазіцый вывучаць перакладную літаратуру, якая ў старажытны час, на думку многіх даследчыкаў, складае арганічнае цэлае разам з літаратурай арыгінальнай? і інш.

Пытанні, звязаныя з праблемамі нацыянальнай самаідэнтыфікацыі беларусаў, ускладнілі дадзеное праблемнае поле спецыфікай, злучанай з абавязковым высвяліннем аб'ёму ўласна беларускай старажытнай літаратурнай спадчыны (што лічыцца старабеларускай літаратурай (з пункту погляду тапаграфічнага аспекту, лінгвістычнага аспекту, тэматычна-змістоўнага складніка, пражывання аўтара на геаграфічнай і гістарычнай беларускіх землях, што рабіць з неатрыбутаванымі помнікамі?). Актуальнасць гэтых пытанняў відavoчная для беларускай медыяўстыкі і звязана з наспелай неабходнасцю перагляду традыцыйных падыходаў, распрацаваных найвыдатнейшымі расійскімі даследчыкамі Дз. С. Ліхачовым, М. К. Гудзій, А. М. Робінсанам, У. У. Кусковым і многім іншымі. У расійскіх акадэмічных падручніках па гісторыі старажытнарускай літаратуры беларускае пісьменства падаецца або без нацыянальнага пазначэння, або прапануецца ў якасці рэгіональнай літаратуры (напрыклад, у падручніку У. У. Кускова «Істория древнерусской литературы» творчасць Клімента Смаляціча і Кірылы Тураўскага разглядаецца ў раздзеле «Абласная літаратура» [4, с. 113 – 115]). Пэўная заангажаванасць такога падыходу зразумелая і выгледае абсалютна апраўданай у кантэксце гісторыі расійска-савецкай культуры, але ніяк не ў кантэксце беларускай гістарычнай спадчыны.

Складанасць беларускага гістарычнага шляху, дваццацігадовае самастойнае дзяржаўнае існаванне накладае на гісторыка-культурную спадчыну дадатковую ідэалагічную вагу з пазіцыі пошуку культурна-науковых дасягненняў, якія маглі быць падмуркам выхавання нацыянальнага гонару на шляху нацыянальнага самавызначэння. «Калі беларуская сучаснасць гэтак бедная, дык ці не шукаць духовай стравы ў XVI стагоддзі, калі Беларусь была самым апошнім словам культуры на ўсходзе?» [5, с.25] Але як можна абмяжоўваць рэгіональнасць творчасць аднаго з першых беларускіх і ўсходнеславянскіх пісьменнікаў Кірылы Тураўскага, творы якога перапісвалі ад рукі аж да XIX стагоддзя, а ў XIV–XV стагоддзях уключылі ў «Златавуст» і «Таржэсценнік» побач з лепшымі ўзорамі казаняў класікаў, грэка-візантыйскіх майстроў слова? Цалкам як унікальная з'ява славянскай і еўрапейскай культуры павінна вывучацца кніжна-пісьмовая спадчына беларусаў эпохі Адраджэння і ранняга барока, звязаная з імёнамі Ф. Скарыны, С. Буднага, М. Гусоўскага, М. Сматрыцкага, С. Палацкага, феноменамі новалацінскай паэзіі, палемічнай публіцыстыкі і інш.

Другое праблемнае кола вымалёўваеца вакол метадалагічных падыходаў да перыядызацыі літаратурнага працэсу старажытнага часу, як і да ўсёй беларускай літаратуры ўвогуле. Папулярынасць і панаванне палітыка-ідэалагічнага падыходу, падобна да пракрустравага ложка, абмяжоўвае шляхі культурна-эстэтычнага развіцця этапнымі гісторыка-палітычнымі падзеямі. Сапраўды, беларуская літаратура, яе развіццё, а часам і перспектывы існавання моцна залежалі ад палітычнай сітуацыі, гістарычнага шляху народа. Але дадзены падыход, напрыклад, не дазваляе ўлічваць канфесійную прыналежнасць твораў (а для старажытнай беларускай літаратуры, якая была прадстаўлена праваслаўнай, каталіцкай, пратэстанцкай і юніяцкай літаратурай, пакінуль па-за ўвагай гэты аспект немагчыма, бо і творчасць многіх асобных аўтараў прадстаўляеца неаднароднай у плане рэлігійнай прыналежнасці, акрамя таго прысутнасць у мастацкай прасторы старажытнага часу асноўных сусветных рэлігій з'яўляеца яскрывым сведчаннем рэлігійнай цярпімасці, выяўлення на практицы натуральнага права пісьменніка на творчую і светапоглядную эвалюцыю, права на пошук і эксперымент [2, 6]. Палітыка-ідэалагічны падыход апасродкована звязаны з літаратурай і не дае магчымасці разумення развіцця літаратуры праз эвалюцыю і трансфармацыю літаратурных жанраў, стыляў. Пропануемыя альтэрнатыўныя перыядызацыі (на падставе стылёвых зменаў, цыклічнай, паводле тэорыі «трох Адраджэнняў» і інш.) таксама не вырашылі метадалагічнай праблемы).

Спраба пераасэнсаваць гісторыю старажытнай беларускай літаратуры зроблена калектывам Інстытута літаратуры імя Я. Купалы НАН РБ у двухтомнай «Гісторіі беларускай літаратуры XI–XIX стагоддзяў» [6]. У гэтым грунтоўным выданні літаратурны працэс разглядаецца з новых ідэйна-мастакіх пазіций у межах агульнаеўрапейскага кантэксту нашай літаратуры, з улікам эстэтычных уяўленняў і творчых прынцыпаў пісьменнікаў на працягу стагоддзяў. Зразумела, пропаноўваеца і новая перыядыза-

цыя з удакладненнем назваў асобных перыяду: Літаратура Сярэднявечча, Адраджэння і барока. Але і гэтае, найбольш поўнае на дадзены момант выданне, не вырашае ўсяго спектру праблем. З пазіцый нацыянальнага аспекту і жанрава-відавой шматтайнасці старажытнай беларускай літаратуры падыходзіць да гэтай праблемы вядомы даследчык-медывіст I. Саверчанка ў «Хрестаматыі па старажытнай беларускай літаратуры» [7].

Яшчэ адно праблемнае поле, на якое хацелася б звярнуць увагу звязана з адсутнасцю тэарэтычнай гісторыі не толькі старабеларускай, але і старажытнарускай літаратуры. Гэтым пытаннем на працягу апошніх 40 гадоў займаліся расійскія, а цяпер і беларускія медывісты, спрабуючы распрацаўваць тэарэтычную паэтыку старажытнага слова найперш праз катэгорыі самой тэарэтычнай паэтыкі. Але ні расійскім даследчыкам, ні беларускім пакуль не ўдалося вырашыць гэтую надзвычай складаную задачу.

Можна было б далей працягваць пералік унутрыдысцыплінарных праблем, але і пазначаныя, на наш погляд, дастаткова яскрава адлюстроўваюць складаную і супярэчлівую сітуацыю з метадалагічна-літаратуразнаўчага боку, што, у сваю чаргу, стварае пэўныя цікавасці ў выкладанні літаратуры пазначанага перыяду не толькі для гуманітарыяў увогуле, але і для саміх філоголагаў.

У сувязі з папярэдне разгледжаным «Гісторыя літаратуры старажытнага часу», магчыма, павінны прадстаўляць сабой не столькі філалагічны, колькі інтэграваны курс (пабудаваны з улікам міжпрадметных сувязяў) на сумежжы літаратуры і гісторыі, які дазволіць пазнаёміць студэнтаў з асноўнымі этапамі развіцця мастацка-эстэтычнай думкі, вызначыць месца і ролю найбольш выдатных пісьменнікаў, мастацкіх твораў не толькі ў гісторыі літаратуры, але і ў гісторыі філасофскай, рэлігійнай, палітычнай, эстэтычнай думкі Беларусі, праз максімальную актывізацыю базавых гістарычных ведаў для самастойнага пошуку студэнтамі гісторыка-культурных сувязяў і аналогій. Гістарычна інфармацыя, напоўненая літаратурна-эстэтычнай рэцэпцыяй, прадстае ў свядомасці студэнтаў у зусім іншым выглядзе.

Што тычыцца набыцця навыкаў літаратуразнаўчага аналізу мастацкага тэксту (якія, дарэчы павінны быті быць набыты ў выніку школьнага навучання), прадстаўляеца магчымым абмежаваць літаратуразнаўчы бок толькі ўзроўнем першаснага ўспрынняцца (эмпірычнага аналізу) тэксту, ускладніўшы яго гісторыка-кантэкстуальным каментарам і разглядам літаратурных вартасцей твора на ўзроўні тых ведаў, якія добра знаёмыя любому больш-менш адукаванаму чалавеку. А для найлепшага паглыблення ў змястоўную структуру старажытнага тэксту, разумення яго мастацка-светапогляднай спецыфікі ў кантэксле культурнай парадыгмы часу, скіраваць аналіз, пры магчымасці (не з усімі творамі і аўтарамі гэта магчыма зрабіць), мастацкіх тэкстаў у рэчышчы парадыгма-структурна-тыпологічнага метаду на семінарскіх занятках, прапануючы вывучэнне старажытнага тэксту паралельна з сучасным адпаведнай тэматыкі, або праз паралельнанне некалькіх старажытных твораў падобнай жанравай і змястоўнай тэматыкі (напрыклад: адначасовы разгляд паэм М. Гусоўскага і Я. Вісліцкага, «Жыція Еўфрасінні Полацкай» і твора В. Іпатавай «Прадслава»).

Нягледзячы на тое, што не ўсе студэнты здольны без дадатковага літаратуразнаўчага каментару бачыць тыпологічна падабенства і адрозненія спецыфіку твораў, такі падыход дазваляе дастаткова паглыбіцца, каб на гэтым першасным узроўні ўбачыць мастацкую адметнасць, розніцу ў мастацкай манеры і спосабах выкладу матэрыялу ў розных аўтараў, адчуць змястоўную глыбіню і эстэтычную вартасць твора. Акрамя гэтага парадыгма вывучэнне твораў розных эпох дазваляе засяродзіцца на суб'ектыўнай рэцэпцыі твора самім студэнтам. Праз паслядоўны ланцужок разважанняў: што хацеў давесці аўтар чытачу, ствараючы свой твор ў канкрэтны час – што атрымалася з гэтай задумы – якая частка закладзенай інфармацыі зразумелая сучаснаму чытачу – якім выглядае і ўспрымаецца гэтае мастацкае пасланне, адпраўленае чытачам шмат стагоддзяў таму, у кантэксле сучаснасці – узнімаецца да спасціжэння агульначалавечага зместу, мастацкай спецыфікі твора, адметнасці аўтарскай манеры, якія і ўвядзяць твор не толькі ў гісторыю нацыянальнай, але і гісторыю сусветнай літаратуры.

Максімальная актывізацыя міжпрадметных сувязяў, парадыгмальна-гістарычны падыход да вывучэння старажытных тэкстаў у кантэксле эпохі і сучаснай культурнай традыцыі, паступовае авалодванне неабходным для пачатковага ўзроўню літаратуразнаўчым інструментарыем, дазваляе падтрымліваць чытацкую актыўнасць студэнта. Што прадстаўляе важным не толькі ў кантэксле вывучэння літаратуры, але і для набыцця гістарычных прафесійных кампетэнцый. Пераасэнсоўваючы твор з пазіцый мэтанакіраванага, «дарослага» чытання, студэнт спасцігае яго ў іншым ракурсе: больш глыбокім, панарамным, звязанным з сучаснай актуалізацыяй. Калі няма строгай рэгламентацыі і абмежавання ў вывучэнні пэўных твораў і аўтараў, то можна дазволіць сабе выкладанне і вывучэнне літаратуры праз «задавальненне». І калі ў выніку вывучэння гісторыі літаратуры студэнт не пераўтворыцца ў заўзятага чытача, то ўсё роўна пакіне ў сваёй свядомасці, душы невымерны эстэтычны вопыт ад зносінаў з мастацкім словам.

ЛІТАРАТУРА

1. Бычков, В.В. Эстетика: учебник / В.В. Бычков. – 2-изд., перераб. и доп. – М.: Гардарики, 2006. – 573 с.
2. Саверчанка, І. Феномен стара беларускай літаратуры / Стараражытная беларуская літаратура (XII–XVII стст.) / Уклад., прадм., камент. І. Саверчанкі. – Мн.: Кнігазбор, 2007. – 608 с.
3. Образовательный стандарт Республики Беларусь. Высшее образование первая ступень специальность 1-21 03 01 История (по направлениям). – Мн, 2008.
4. Кусков, В.В. История древнерусской литературы / В.В. Кусков. – М., 1982. – 296 с.
5. Цвікевіч, А. Вялікае апрашчэнне ці вялікае ўдасканаленне? / А. Цвікевіч / Спадчына. – 1997. – № 2.

А.Н. Дорошкевич (Новополоцк, ГУО «Гимназия № 1 г. Новополоцка»)

ОБЕСПЕЧЕНИЕ АУТЕНТИЧНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА НА УРОКЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Возрастающая потребность общества в многосторонних культурных, образовательных, экономических связях с зарубежными странами, гуманизация и гуманитаризация образования диктуют необходимость поиска путей оптимизации процесса обучения иностранным языкам. Глобальная интеграция, международное сотрудничество в различных областях обуславливают потребности в формировании личности, владеющей межкультурным общением. В связи с этим Советом Европы были разработаны общеевропейские компетенции владения иностранным языком, которые используются в Европе. Главная цель системы уровней владения иностранным языком (CEFR) – предоставить метод оценки и обучения, применяемый для всех европейских языков. В 2001 г. резолюция Совета ЕС рекомендовала использование системы CEFR для создания национальных систем оценки языковой компетенции. В системе CEFR знания и умения учащихся подразделяются на три крупных категории, которые делятся на шесть уровней: **A** – элементарное владение, A1 – уровень выживания, A2 – предпороговый уровень, **B** – самостоятельное владение, B1 – пороговый уровень, B2 – пороговый продвинутый уровень, **C** – свободное владение, C1 – уровень профессионального владения, C2 – уровень владения в совершенстве. Для каждого уровня предусмотрены знания и умения, которые должен иметь учащийся в чтении, восприятии речи на слух, устной и письменной речи.

Современные отечественные программы по ИЯ определяют в качестве цели обучения формирование коммуникативной компетенции, которая обеспечивает способность учащихся к межкультурному общению. Таким образом, речь идет о развитии языковой личности в роли межкультурного коммуниканта или медиатора культур.

Теоретической базой построения системы обучения иностранному языку является *коммуникативный личностно-деятельный подход*, который предполагает направленность на обучение общению, где ученик выступает как развивающаяся личность. В связи с этим следует учитывать интересы, индивидуальные способности учащихся, их интеллектуальные и коммуникативные потребности. Однако содержание процесса обучения иностранным языкам в средней школе не всегда удовлетворяет познавательным и коммуникативным потребностям учащихся, что неизбежно влечет за собой снижение общей мотивации овладения учащимися иностранными языками. Поэтому актуальным в современных условиях, по мнению А.А. Леонтьева, «становится ориентация на мотивацию овладения языком, прежде всего на определенную динамику перехода от одной мотивационной доминанты к другой и системная опора на различные виды мотивов».

Современная концепция обучения иностранному языку требует коммуникативной направленности: умения общаться с носителями языка, понимать на слух то, что говорится в естественном темпе на изучаемом языке, говорить и писать на изучаемом языке так, чтобы понимали носители языка. Овладеть коммуникативной компетенцией на иностранном языке, не находясь в стране изучаемого языка, довольно сложно. Поэтому одной из важнейших задач преподавателя является создание реальных и воображаемых ситуаций общения на уроке иностранного языка с использованием различных приемов работы, таких как ролевые игры, дискуссии, творческие проекты, использование современных информационных технологий и др. Не менее важным является приобщение учащихся к культурным ценностям народа – носителя языка. Проблема формирования у учащихся навыков устной коммуникации находится в центре внимания многих исследователей.

Один из предлагаемых путей ее решения – это широкое использование аутентичных материалов различного характера. Основные области применения данных материалов – это *обучение восприятию на слух оригинальной речи и пониманию письменной речи*. На их основе в дальнейшем строится обучение говорению и письменной речи.